

Syrjäytymisen ehkäisyn hanke (PAJA) 2015-2017

1. Hankkeen taustaa

Hankkeen lähtökohtana oli lähteä seurakuntien kanssa ideoimaan ja kokeilemaan uusia toimintatapoja syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta tai jo syrjäytyneiden ihmisten tueksi. Saman tyyppistä kehittämismallia on aiemmin käytetty Kirkkohallituksen, hiippakuntien ja seurakuntien työhyvinvoinnin edistämiseen liittyvässä hankkeessa. Kokemukset seurakuntien vertaistukeen ja ”ulkopuolisten” asiantuntijoiden konsultaatioon perustuvasta mallista olivat hyviä ja tuloksellisia. Syrjäytymisen ehkäisyn hankkeessa ajatuksena oli edistää ja tukea samalla kehittämismallilla seurakuntien diakoniatyötä. Hankkeen työnimeksikin päätettiin ottaa toimintamallia hyvin kuvaava PAJA-hanke.

Hankkeelle haettiin rahoitusta Kirkkohallituksen syrjäytymisen ehkäisyn rahastosta. Rahoituksen hakijana ja koko hankkeen koordinoijana oli Kirkkopalvelut ry. Alusta saakka hankkeen päätoimijoina olivat Kirkkopalvelujen lisäksi Kirkon diakonia ja sielunhoitotyön yksikkö sekä Espoon ja Tampereen hiippakuntien tuomiokapitulit. Kaikki neljä toimijatahoa osallistuivat hankkeeseen omalla työpanoksellaan, joten hankerahoitus voitiin käyttää kokonaisuudessaan seurakuntien vertaistukeen, valmennukseen ja kehittämistyöhön. Rahoituspäätöksen jälkeen hankkeelle perustettiin ohjausryhmä. Ohjausryhmän jäseninä toimivat koko hankkeen ajan diakoniajohtaja Seppo Sulkkonen Kirkkopalveluista sekä asiantuntijat Tiina Saarela kirkkohallituksesta, Sirpa Tirri Espoon hiippakunnasta ja Airi Raitaranta Tampereen hiippakunnasta. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana kahdeksan kertaa.

2. Hankkeen tavoitteet ja seurakuntakumppanit

Hankkeen päätavoitteena oli edistää syrjäytymistä ehkäisevää työtä tukemalla hankkeessa mukana olevia seurakuntia kehittämään ja kokeilemaan uusia tapoja syrjäytymisvarassa olevien tai syrjäytyneiden ihmisten tukemiseksi. Välillisenä tavoitteena oli edistää paikallista diakoniatyötä ja levittää ”PAJA-mallia” diakoniatyön yhtenä kehittämismuotona.

Hankkeen keskeisinä toimijoina olivat kumppanuusseurakunnat, joissa käytännön ideointi ja kokeilutoiminta tapahtui. Tampereen hiippakunnan alueelta hankkeeseen valittiin kolme seurakuntaa; **Ylöjärvi, Janakkala ja Hausjärvi**. Espoon hiippakunnasta mukana oli **Keravan** seurakunta. Ohjausryhmän tehtävinä oli koordinoida Paja-prosessin etenemistä, vastata kehittämispäivien suunnittelusta, tarjota seurakunnille kehittämistyökaluja, kerätä palautetta koko prosessina aikana sekä olla seurakuntien käytettävissä ulkopuolisina asiantuntijoina koko hankkeen ajan.

3. Hankkeen toteuttaminen käytännössä

Perusrunkona hankeprosessissa olivat yhteiset kehittämispäivät sekä tietenkin seurakunnissa tapahtuvat kehittämiskokeilut. Ensimmäisessä Pajapäivässä Helsingissä 2015 seurakunnat

esittelivät oman paikkakuntansa toimintaympäristöä sekä syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvän kokeiluidean. Päätökset lopullisista kokeiluista, aikataulutamisesta ja suunnitelmista jäivät seurakunnan työstettäväksi seuraavan Pajapäivään mennessä. Pajapäivä II:n pidettiin Keravalla ja siihen mennessä kaikilla oli kokeilusuunnitelmat valmiita ja osa oli jo päässyt kokeilujen alkuunkin. Toisessa Pajapäivässä käytettiin vielä aikaa kunkin seurakuntien kokeiluideoiden täsmentämiseen, vertaispalautteisiin ja toteutussuunnitelmiin.

Kehittämisoset jatkuivat noin 3-5 kk:n välein pidettävien Pajapäivien toimiessa välietappeina. Pajapäivät kiersivät vuorollaan kullakin ”pajapaikkakunnalla”. Kiertävissä pajapäivissä oli varattu hieman enemmän tilaa ns. ”isäntäpaikkakunnalle”, mutta kaikki saivat toisiltaan vertaistukea omiin kokeiluihinsa. Pajapäivissä tutustuttiin matkan varrella myös moniin kehittämisen työkaluihin ja työskentelymalleihin. Menetelmien tarkoituksena oli tukea seurakuntaa eteenpäin omassa paikallisessa kehittämistyössä.

Pajapäivien välillä kaikilla seurakunnilla oli mahdollisuus käyttää toisia seurakuntia vertaistukena sekä Kirkkopalvelujen, kirkkohallituksen ja hiippakuntien asiantuntijoita konsultteina, arvioijina ja kehittämisen tukena. Pajapäivien välillä seurakunnat kuitenkin keskittyivät hyvin itsenäisesti omiin kokeiluihinsa ja keskinäinen tiedonvaihto oli käytännössä melko vähäistä. Loppua kohden viestittely kuitenkin hieman lisääntyi ja vertaistuen merkitys kasvoi. Asiantuntijatuken seurakunnat eivät pajapäivien välillä pyytäneet. Poikkeuksena oli Keravalla syrjäytyneille nuorille Kirkkopalvelujen toimesta toteutettu asiakaslähtöinen Bikva-arviontiprosessi. Yhteisiä Pajapäiväpäiviä oli koko hankkeen aikana kuusi, joista kaksi pidettiin Helsingissä ja muut päivät vuorollaan kullakin hankepaikkakunnalla.

4. Hankkeen arviointi ja kokeilujen tuotokset

Hankkeen arviointi tapahtui itsearviointina kahdesta eritasoisesta näkökulmasta. Hankkeen aikana ja lopuksi arvioitiin seurakuntien kokeilujen vaikutuksia syrjäytymisen ehkäisyyn ja syrjäytyneiden tukemiseen sekä muutoksia oman työn kehittämisen näkökulmasta. Toisena hankkeen arviointikokonaisuutena oli Pajaproessin toimivuuden arviointi ja seurakuntien kokemukset. Jokaisessa Pajapäivässä käytiin molemmista arviointikohteista palautekeskustelua ja tehtiin tarvittaessa ”korjausliikeitä”. Palautetta seurakunnat saivat koko prosessin ajan myös toisiltaan ja sekä Kirkkopalvelujen, kirkkohallituksen ja hiippakuntien asiantuntijoilta. Koko prosessin ajalta palautteet kerättiin ryhmittäin viimeisessä Pajapäivässä.

”Pajalaisten” arviointipalautetta hankkeesta ja sen tuloksista:

Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen

- tartuttu diakonian arjessa uusiin ”asiakasryhmiin” –> nuoret ja nuoret aikuiset
- oman toiminnan kriittinen tarkastelu on tuonut prosessin myötä uusia kokeiluja

- parannettu ihmisten osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksia
- kuultu ihmisten omia ajatuksia ja toiveita oman tilanteensa kohentamiseksi ja reagoitu niihin konkreettisesti uusilla avauksilla (mm. Bikva-arviointi Keravalla ja Ylöjärven asiakaskartoituksen tulokset)
- luotu välillisesti asiakkaiden elämää parantavia mahdollisuuksia esim. vapaaehtoistyötä kehittämällä → luotu mm. uudenlainen rekrytointi ja koulutusmalli (Janakkala ja Hausjärvi)
- kuultu jo toimintaan tai palveluihin osallistuvilta heidän omat toiveensa sekä kehittämistarpeet, joiden pohjalta on luotu uusia toimintoja ja kehitetty työorientaatiota!
- mahdollistettu omien vahvuuksien ja voimavarojen hyödyntäminen osana yhteisöä tai seurakunnan toimintaa
- käyty diakoniatyössä priorisointikeskustelua, jossa fokuksena on kaikkein syrjäytyneimpien tavoittaminen ja tukeminen

Pajatyöskentelyn tuki ja vaikutus diakoniatyön kehittämiseen

- projektin hakuvaiheessa olisi pitänyt käydä seurakuntien kanssa tarkemmin läpi etenkin pajan tavoitteita sekä myös tulevaa työskentelyprosessia → nyt jäi melkein kokonaan ensimmäisen päivän varaan
- alkunnostuksesta seurasi pian hämmennys, joka olisi voinut olla vältettävissä perusteellisemmalla alkuvalmisteluilla (sekä seurakunnissa ennakkoon että alun pajapäivissä)
- pajamalli toiminut hyvin koko prosessin ajan, vaikka puolivälissä oltiin osin vähän hukassakin
- vertaistuki ollut tärkeää ja antanut sopivasti peilipintaa oman työn tarkasteluun
- vertaistuki on toiminut myös ideoinnin, kokeilujen ja priorisoinnin kannalta tärkeänä elementtinä
- pajapäivien sisällöissä vertaistuen lisäksi antoisinta ovat olleet erilaiset työmenetelmät mm. Bonon hatut, janatyöskentely sekä työn kehittämisen ja priorisoinnin monet työkalut
- prosessi on rohkaissut ja kannustanut ihmisten kuulemiseen ja ottamaan heidät mukaan sekä suunnitteluun että osallisuuteen
- työskentely on antanut mahdollisuuksia pohtia prosessin aikana paljon työn priorisointiin liittyviä asioita, johon saatu kollegoilta myös tukea
- kaikki pajapäivät eivät ole olleet sisällöltään ja aikataulultaan ”tasavertaisia” -> voisiko pajapäivissä olla tasaisemmin esim. eri kehittämismenetelmiä jo alusta saakka esillä?
- pajaproessin ”ohjaajia” (Kirkkopalvelujen, kirkkohallituksen ja hiippakuntien asiantuntijat) ei osattu riittävästi hyödyntää pajapäivien välillä, lukuunottamatta toteutunutta Bikva-arviointia → otettava huomioon seuraavassa pajaprosessissa!
- pajaproessi oli sopivan pituinen ja kehittämisote säilyi koko matkan ajan, joskin vaihtelua toki matkan varrella oli kunkin seurakunnan tilanteen mukaan
- **suosittelemme pajatyöskentelyyn lähtemistä muillekin seurakunnille, jos sellaiseen vielä tilaisuus tarjoutuu!!**

Seurakuntien kehittämät toimintamallit, tuotokset ja kehittämisen kuvaukset päätettiin julkaista netissä. Tarinan muotoon tehdyt kuvaukset ovat kaikki erilaisia ”matkakertomuksia”. Kertomuksissa pohditaan eri tavoin kehittämisprosessin vaiheita ja mitä konkreettisesti saatiin aikaiseksi. Kaikki kuvaukset löytyvät syksyn 2017 aikana ainakin seuraavilta sivuilta:

www.kirkkopalvelut.fi/diakonian-kehittaminen

www.sakasti.fi

www.espoonhiippakunta.fi

www.tampereenhiippakunta.fi

5. Jatkuvuutta ja levittämistä

Kaikissa kumppanuusseurakunnissa kehitetyt toimintamallit jäivät joko elämään tai ovat edelleen kehittymässä. Toimintamallien levittämistä jatketaan aktiivisesti vielä 2017-2018 vuoden aikana sekä verkkosivuilla että alan eri tapahtumissa. Vuonna 2018 Paja-mallit ovat esillä mm. diakonian päivillä ja diakoniatyön johdon päivillä. Tilanteen mukaan toimintamalleja kehittäneet seurakunnat, Kirkkopalvelut, kirkkohallitus ja Espoon sekä Tampereen hiippakunta pitävät toimintamalleja esillä. mm. teemaan liittyvillä muilla alan päivillä ja alueellisissa työkokouksissa.

Paja-hankeesta voit halutessasi kysellä tarkemmin hankkeen koordinaattorilta Kirkkopalvelujen diakoniajohtajalta Seppo Sulkolta. Ohjaamme sinut tarvittaessa kunkin mukana olleen toimijatahon kehittäjien/asiantuntijan pakeille, jos tarvitset toimintamalleista yksityiskohtaisempaa kokemustietoa!

Lisätietoja: seppo.sulkko(at)kirkkopalvelut.fi